

Lliçó inaugural

Eusebi Molera i Bros. Aproximació a la figura d'un vigatà inquiet

SANTI PONCE I VIVET

Se m'ha demanat que enguany, en aquesta inauguració del curs 1996-1997, parli de la vida i de l'obra de l'insigne vigatà Eusebi Molera i Bros, paradoxalment tan reconeguda al seu país d'adopció i alhora tan poc coneguda i reconeguda a Catalunya, com massa sovint passa, malauradament, amb altres figures decisives de la història. Nascut a Vic el 13 de novembre de 1847 (1846 segons altres fonts), va estudiar al Seminari per després cursar la carrera d'enginyer militar. Va formar part del grup de l'Esbart de Vic, amb els membres del qual va mantenir una estreta relació d'amistat que es va perllongar durant tota la vida, i fou soci actiu del Círcol Literari. Als 25 anys va abandonar la carrera militar i va marxar a Califòrnia, on es va casar amb la filla d'un gran terratinent de Monterrey. Al llarg de la seva dilatada vida va excel·lir en un extens ventall d'activitats professionals entre les quals destaquen les d'enginyer, urbanista, arquitecte, cartògraf, inventor i empresari. Mecenes de les arts i de la ciència, va formar part de les principals institucions acadèmiques i científiques de Califòrnia. Va morir a San Francisco el 14 de gener de 1932 amb els honors i el reconeixement dels estaments públics i privats.¹

Em plau de fer l'elogi de la figura d'Eusebi Molera i Bros, conscient que avui per avui la informació que tenim a l'abast només permet una aproximació biogràfica i que als arxius de Califòrnia hi dormen els documents necessaris per a un estudi aprofundit i exhaustiu, perquè l'homenatjat representa tots aquells valors que la nostra Universitat hauria d'emular en un moment històric certament dolç, sí, però alhora ple de reptes i d'interrogants d'especial transcendència per a la consolidació futura de la imminent Universitat de Vic.

Els mateixos reptes i interrogants que Eusebi Molera va saber afrontar i resoldre satisfactòriament gràcies a la seva adequada formació acadèmica, que va anar completant i ampliant de forma constant; gràcies al do de l'oportunitat, és a dir, de saber estar en el lloc adequat i en el moment precís,² de saber compaginar l'interès col·lectiu i social amb el personal; gràcies al treball en

1. Agraïxo a Ricard Torrents, Segimon Serrallonga, Joan Carles Suari, Josep Molera Blanch, Enric Dodas, Enric Casulleras i a Joan Sunyol les valuoses apreciacions efectuades al text. Qualsevol errada o deficiència són d'exclusiva responsabilitat meva.

2. Miquel dels Sants Ylla-Català i Genís, «Un vigatà a Califòrnia. Aproximació a la figura d'Eusebi Molera i Bros (1847-1932)», *Ausa*, XV, n. 130 (1993), p. 239, il·lustra aquest do de l'oportunitat en parlar del seu matrimoni, el 1875, amb Amàlia Cooper «filla de Joan Baptista Rogers Cooper, i néta d'un anglès capità de la marina i un dels primers a establir-se a Califòrnia, i de Encarnación Vallejo, germana del general Mariano Guadalupe Vallejo, un dels personatges més significats de la Califòrnia

equip, no solament amb l'inseparable Joan Cebrián, sinó amb multitud de col·laboradors i assessors que feien que qualsevol decisió fos àmpliament debatuda i consensuada.

Eusebi Molera va tenir una destacada projecció internacional i va triomfar científicament i professional al bell mig del nou centre econòmic mundial, els Estats Units, sense perdre mai de vista les seves arrels catalanes, de les quals s'enorgullia públicament. Però va mantenir sempre els vincles que l'unien a la Pàtria a través de la lectura de les nombroses publicacions periòdiques a les quals estava subscript,³ a través de les seves estades a Vic i, especialment, a través del regular i abundant epistolari amb els seus amics més íntims, el Dr. Martí Genís, el canonge Jaume Collell, Josep M. Serra i Campdelacreu, Antoni d'Espona, els germans Masferrer, Josep Salarich, Lluís B. Nadal, amistats que van néixer a l'adolescència quan estudiava al Seminari de Vic, si no abans, com és el cas del canonge Collell amb el qual va coincidir a escola durant la infantesa,⁴ i es van consolidar a les trobades de joventut que feien els de l'Esbart de Vic a la font del Desmai. A banda de les comprensibles mostres d'estima, de respecte i de consideració que engendra qualsevol relació d'amistat,⁵ la d'Eusebi Molera amb els vigatans va ser més fecunda: servia per a cultivar l'intel·lecte i promoure la cultura i l'educació. Per exemple, gràcies a l'amistat, el canonge Collell rebia d'Eusebi Molera l'import anual de 100 pessetes en concepte de contribució desinteressada al finançament de *La Veu del Montserrat*. Així mateix, en senyal d'agraïment a la tasca formativa que realitzava l'Escola Municipal de Dibuix de Vic, i que li va ser tan útil en el moment d'aconseguir la primera feina a Califòrnia,⁶ instaura 16 premis per valor de 800 pessetes a la mateixa Escola de Dibuix. El Dr. Genís, veritable nexa de Molera amb la societat vigatana, va ser l'encarregat d'administrar els diners d'aquestes beques i va complir puntualment amb els encàrrecs que li encomanava: pagar subscripcions i vetllar pel seu patrimoni, enviar-li llibres i revistes que li servien per preparar ponències i

---

del Nord durant el període que aquestes terres foren territori de Mèxic. Amb el matrimoni millora i aferma la seva posició dins de la ciutat i se li obren portes en els camps de la cultura, l'enginyeria, la construcció i els negocis».

3. *Gazeta Muntanyesa, La Il·lustració Catalana, Ceretana, Butlletí del Centre Excursionista de Vic, La Veu del Montserrat*.

4. En paraules afectuoses del mateix Jaume Collell reproduïdes per Miquel S. Ylla-Català, «Un Vigatà a Califòrnia...», p. 237, «... anàvem a estudi plegats, l'Eusebi venia a estones a casa a rodar el torn de la farina i jo anava a casa seva a jugar».

5. Molera, de profundes conviccion cristianes (l'any 1927 va ser rebut pel Papa Pius XI), es mostra especialment sensible i preocupat per l'estat de salut física i mental dels seus amics i coneguts i rep amb dolor les notícies, cada vegada més freqüents des de la primera dècada de segle, que l'informen de la mort dels seus amics i coneguts vigatans els quals encomana al cel, com és el cas de Jacint Verdaguer (1845-1902), Josep Serra i Campdelacreu (1848-1901), l'escriptor Lluís B. Nadal (1857-1913), Josep Salarich (1849-1930) i altres.

6. Quan era adolescent, va freqüentar l'Escola Municipal de Dibuix, de Ramon Quadres i Lluïa Bertrana. El mateix Molera explica com va obtenir la primera feina. Després de passar un any a Nova York sense feina, humiliat perquè el seu pare l'havia de mantenir, «fatigat però no descoratjat encara, vaig cercar en el mapa l'indret més llunyà. És Califòrnia? Doncs aniré a Califòrnia. Vaig fer-me també el propòsit de no gastar cap més diner del meu pare. Viví amb seixanta-cinc cèntims de dòlar al dia. Vaig anar a veure el general d'enginyers, que tenia un nas imponent, enrogit pel whisky. Dubtà de la meua preparació. Adoptà un gest olímpic i provocador. En sé tant com vostè –vaig dir-li, resolt a tot. Alçà el braç, però va baixar-lo tot seguit. Sospito que els meus ulls van deturar-lo. I us ben dic que no era una mirada de prec. Potser aquesta energia va plaure-li. Em cal un dibuixant, no un enginyer –va dir al capdavant esforçant-se a somriure. Vaig demostrar-li que jo dibuixava. La mostra va plaure-li i va donar-me feina. Cobrava 150 duros or cada mes. Viví com un príncep...». Vegeu M. Font, «Un català de Vich, triomfador a Califòrnia», *L'Abella d'Or a Vic*, 1929.

discursos que informaven de la presència i incidència de Catalunya i dels catalans a Amèrica i al món.⁷ De tal manera que en els homenatges que li van retre les principals institucions de San Francisco se'l recorda com un obstinat català orgullós dels seus orígens. Certament un dels valors que més destaquen de la personalitat d'Eusebi Molera és la tossuderia i perseveració a mantenir la seva identitat. En una carta al seu amic Dr. Genís del 2 de març de 1906 comenta que «si un poc d'èxit he alcançat en la meua estancia en aquest país, me ha dat mes satisfacció pensant que los meus condeixebles y compatricis no tindrien rahó per avergonyir-se de que un d'ells, fós conegut entre estranys, no val que sigan renomnats per la seva activitat y progresos».⁸ En el Board of Supervisors of San Francisco del 19 de gener de 1932 consta que a més de ser un mestre de les arts i de la ciència, «like all true Catalonians he was a Royalist, and like St. Paul who boasted he was "a citizen of no mean city", so Mr Molera was proud of his ancestry and spoke the Catalan language even more fluently than Spanish».⁹ Va esdevenir, en definitiva, un ambaixador de Catalunya a l'estranger, però també un bon informador del que estava passant al món des del punt de vista cultural, científic, polític i econòmic. Informació que els seus amics trametien a la societat osonenca a través de les activitats del Círcol Literari.

Acabats els estudis al Seminari de Vic, que per aquella època acollia no solament les vocacions religioses,¹⁰ Molera, influït pel seu pare (Andreu, brigadier de l'exèrcit) i aconsellat pel general Prim, amic de la família, l'any 1863 va entrar, a despit de la migrada vocació militar,¹¹ a l'Acadèmia d'Enginyers Militars, amb seus a Madrid i Guadalajara, on va cursar estudis superiors d'Enginyeria.¹² L'any 1868, torna a Vic on viu, abans de la seva definitiva partença cap a Amèrica el

7. Tracta, per exemple, de la importància del dret mercantil català, de la tasca evangelitzadora i organitzadora de Fra Junífer Serra i dels franciscans catalans a Califòrnia, o de Gaspar de Portolà i els primers mariners europeus que descobriren la costa del Pacífic.

8. En una altra carta del 10 de febrer de 1909 li confessa que «cada vegada que prenc la ploma per escriure à tú me dona vergonya el que, a pesar qu'el català es la meua llengua nativa, per rahó que quant vaig deixar la meua aimada pàtria era jo un noi de 13 anys i no se aprenia allavors, com se fa hara, la gramàtica de nostra llengua. Una amnèsia de 40 anys sense parlar o escriurer nostre idioma es clar que ha de fer pitchor el meu defecte y per això dich que semblarà temeritat per mi, escriurer a un mestre del Gay saber y clasic escriptor del català com tu, fundador de la nostra novela. Ab tot y això penso que te serà més agradable veurer que me esforzo en escriurer en català encara qu't costi travail entendrem, com si descifracis geroglífichs, que llegir les meas cartes en castellà», idioma que coneixia bé pels contactes i relacions habituals amb Mèxic.

9. Transcrit per H.H.B, mecanoscrit cedit per Joan Sunyol i Genís.

10. Entre 1844 i 1868 oferia ensenyament preuniversitari d'elevadíssima qualitat amb professors com Ramon Quadres, Llucià Bertrana, o el mateix Jaume Balmes i el seu successor en la càtedra de matemàtiques, Josep Giró i Torà. Foren els estudiants del Seminari els que, togats amb capa i coronats amb barret de pic, confegiren al paisatge urbà un to de cultura i alhora d'ambient estudiantil immortalitzat amb la figura de l'Estudiant de Vic.

11. En una entrevista concedida a M. Font durant la darrera estada a Vic tres anys abans de la seva mort, Eusebi Molera, amb exquisida ironia diu: «recordo que l'única lliçó de disciplina del meu temps de militar, la vaig rebre al rebedor de la casa d'en Prim. Va donar-me-la amb furiosa vehemència el general Pavia, gran mestre en aquesta ciència. La carrera militar no em plaia gens». Vegeu M. Font, «Un català de Vich...».

12. Va significar-se com a bon estudiant, i conjuntament amb el seu amic inseparable Joan Cebrián, formà una biblioteca particular de més de mil volums. Com a recompensa per la seva brillant carrera, tots dos meresqueren la Creu al Mèrit Militar.

1870, dos anys intensos i plens d'activitat. És precisament durant aquesta època quan s'incorpora al grup de L'Esbart de Vic, creat feia un any per un reduït però entusiasta grup de joves intel·lectuals i literats que despuntaren ben aviat i la figura destacada dels quals fou, com molt bé sabem, Jacint Verdaguer. Molera recordà sempre amb entusiasme la seva relació amb al poeta al qual envià llibres de geologia i altres matèries que Verdaguer féu servir per a compondre l'*Atlàntida*.¹³

L'altra institució vigatana que aplegava no solament la intel·lectualitat de la comarca, sinó també polítics, propietaris i empresaris, professionals i científics, i amb la qual va col·laborar Eusebi Molera, fou el Círcol Literari.¹⁴ Aquesta institució va destacar com un valuós instrument d'articulació de la cultura i d'incidència cívica al llarg de la segona meitat del segle XIX. I no oblidem que el Círcol Literari va esdevenir una de les plataformes de difusió del «vigatanisme», important corrent de pensament del catalanisme conservador durant la Renaixença, que va influir en el conjunt català.¹⁵

En la trajectòria d'Eusebi Molera trobem sàviament unides i interrelacionades activitats que sovint els hàbits i els costums de la nostra societat desagrega i presenta com a independents. S'hi barregen negoci i oci, ciència i cultura, servei a la societat i lucre personal. Així es reflecteix en algun passatge de la seva correspondència amb el Dr. Martí Genís, per exemple en la carta del 22 de maig de 1905: «Desde que vaix arribar aquí [San Francisco] las ocupacions me han tingut ocupat tot lo temps y en lloch de gozà d'aquell repos que una vida no curta y atrafegada me donan dret d'esperá, se apilonan obligacions que voluntàriament me he à sóbre.»

Resseguint la seva biografia, es perfila un Molera magnànim, generós i mecenes de la cultura. Ho hem vist amb l'ajuda econòmica als projectes literaris i professionals dels seus amics, però també va apadrinar el jove Manuel Serra i Moret, fill del seu amic Josep, quan va viure durant cinc anys a Nova York. Un Molera humanista en el sentit que cultiva les diferents esferes del coneixement: urbanisme,¹⁶ arquitectura,¹⁷ enginyeria d'obres públiques,¹⁸ enginyeria mecànica i elèctri-

13. «No he pogut oblidar aquelles converses amb en Verdaguer, camí de Can Tona. Des de París vaig enviar al gran poeta uns llibres que va demanar-me per poder documentar-se per a *L'Atlàntida* que pensava escriure. En servo, a Califòrnia, un exemplar dedicat». Vegeu M. Font: «Un català de Vich...».

14. Molera, va mantenir relació amb membres del Círcol Literari i hi va participar pronunciant, l'any 1900, una conferència sobre les missions a Califòrnia.

15. Per a més informació sobre el vigatanisme, és imprescindible l'obra de Maties Ramisa, *Els orígens del catalanisme conservador i «La veu del Montserrat», 1878-1900*, Vic: Eumo Editorial, 1985, en especial l'estudi preliminar de Josep M. Fradera titulat «El vigatanisme en la transformació de les tradicions culturals i polítiques de la Catalunya muntanyesa (1865-1900)», p. 19-52. També Josep M. Fradera acaba de publicar *Jaume Balmes. Els fonaments racionals d'una política catòlica*. Vic: Eumo Editorial, 1996, que és de lectura obligatòria per a entendre el fenomen del primer vigatanisme.

16. Com es detalla més endavant, Eusebi Molera dissenyà importants obres d'infraestructura a les ciutats de Mèxic i San Francisco i formà part del comitè encarregat de restaurar la malmesa capital californiana després del devastador terratrèmol i posterior incendi de 1906.

17. Dels nombrosos edificis dissenyats per Molera, destaca la reconstrucció de l'església de Nuestra Señora de Guadalupe al barri de Broadway, després del terratrèmol de 1906. Aquest santuari fou consagrat per un altre vigatà il·lustre a Califòrnia, l'Arquebisbe Alemany.

ca,¹⁹ cartografia,²⁰ mineria,²¹ es compaginen amb el conreu de l'arqueologia asteca²², la història medieval i moderna catalana, i la passió per la literatura. En aquest sentit va destacar formant part de la prestigiosa i selecta²³ societat anomenada *Chit-Chat Club* composta, com diu el mateix Molera, en carta del 10 de febrer de 1909, «d'escriptors, poetes i gent de professió prominents. Cada mes tenen reunió en la qual un membre presenta algun treball literari el qual se discuteix en la mateixa reunió». Entre d'altres temes, ell va parlar de la importància de la marina catalana a l'Edat Mitjana i en especial del *Llibre de Consulat de Mar* com a protocol d'abast internacional, o de l'humanista Miquel Servet. I també descobrim un Molera naturalista, apassionat per les expedicions científiques (geogràfiques, geològiques, cartogràfiques, botàniques) de gran abast que realitza l'*Academy of Sciences* (Acadèmia de Ciències de Califòrnia) al llarg de la costa del Pacífic, des d'Alaska a la Terra del Foc, institució de la qual Eusebi Molera fou president. Així mateix, en una línia que avui en diem conservacionista de la natura, el trobem preocupat per la supervivència dels búfals americans i, per tal d'evitar-ne l'extinció, els reproduïx en règim de semicaptivitat a les seves hisendes de Monterrey. En una altra ocasió, ajuda l'expedició d'astrònoms del prestigiós observatori de Link, d'entre els quals destaca C.D. Perrine, descobridor dels satèl·lits sisè i setè de Júpiter, perquè realitzin observacions de l'eclipsi total de sol del 30 d'agost de 1905 des de Barcelona.

Des de principis de segle, Eusebi Molera es va convertir en un personatge honorat, respectat i requerit no solament per la comunitat científica de Califòrnia, sinó per múltiples institucions científiques i culturals d'arreu com la *Real Academia Española*, l'*Acadèmia de Ciències de Barcelona*, la *Sociedad Astronómica de España y América*, la *Sociedad Geográfica y Estadística de México*, la *Societat Internacional d'Enginyers Elèctrics de París*, la *California Historical Society*, l'*Academy of sciences de Califòrnia*, la *Societat Geogràfica del Pacífic*, la *Societat d'Arquitectes de San Francisco*, la *Mercantile Library*, la *Biblioteca de San Francisco*, la *Societat Americana d'Enginyers Civils*, la *Societat Astronòmica de Califòrnia*, la *Societat Tecnològica de Califòrnia* i la *Universitat de Califòrnia*, en qualitat de soci honorari, fundador, president o corresponsal.

La catàstrofe del terratrèmol i posterior incendi de San Francisco de l'any 1906 li van comportar l'èxit i el reconeixement públic, ja que, en la reconstrucció Molera va poder demostrar les seves dots d'urbanista que ja havia exhibit anteriorment a Ciutat de Mèxic, quan l'any 1875 va disse-

---

18. A més de la construcció celebèrrima dels fars de la costa del Pacífic, que es detalla més avall, va traçar els canals de Sacramento i Columbia, i al final de la seva vida, dissenyà el pont d'Oakland, inaugurat l'any 1936 quan ja feia quatre anys que havia mort.

19. Com es detalla més endavant, patenta, juntament amb el seu col·lega Joan Cebrián, nombrosos enginyers.

20. La seva primera feina a Califòrnia consisteix a representar cartogràficament els rius i la costa californiana.

21. Era soci, juntament amb Campbell, germà del duc d'Argyle, i un altre britànic, de la Companyia *The Consolidated Gold Fields of South Africa Ltd.*, i com explica el mateix Molera al seu amic Genís en la carta del 22 de maig de 1905, «a Londres vaig organitzar un Sindicat per operar a Mexich en tota classe de negocis y del qual só lo director».

22. A banda de col·leccionar peces índies, va estudiar l'estela del calendari solar asteca i les piràmides mexicanes de Teotihuacan, i després de debatre els temes a la «Academy of sciences» i a la «Geographical Society of the Pacific», els resultats van ser publicats a la prestigiosa revista *The Californian Architect* i com a separata la *S.L. Architectural Publishing Co.*

23. Formada per 25 membres, només s'hi podia accedir quan en dimitia o moria un.

nyar el clavegueram i la xarxa d'aigua potable i també va participar en els projectes de drenatge i colonització de la llacuna on s'assenta la capital mexicana. Després del terratrèmol es va integrar en l'entusiasta equip de professionals encarregat de la reedificació i reconstrucció de la ciutat.²⁴ Una mostra dels resultats aconseguits és el disseny del Golden Park, al cor de la ciutat, i d'enormes dimensions. Durant els primers anys de la reconstrucció fou regidor de l'Ajuntament i, posteriorment, va presidir la comissió encarregada de promocionar la ciutat arreu, i, en aquest sentit, destaquen especialment els actes de celebració del 140è aniversari del descobriment del port de San Francisco que va fer un altre català, Gaspar de Portolà. Segons una nota cronològica apareguda a l'òrgan trimestral de la *Historical Society Quarterly* del març de 1932, «in 1909 Mr. Molera was a member of the committee which arranged the Portolà celebration, the most colourful affair ever held in the State. He prepared for the committee a translation of the log of the San Carlos, first ship to enter the port of San Francisco, which was transcribed from a certified copy of the original in the archives of the Indies at Seville».²⁵ I va fer atracar una bona representació de la flota de la marina de Guerra americana de l'Atlàntic i del Pacífic a la badia de San Francisco per commemorar l'esdeveniment.

No exempt d'un cert urc, sabedor del seu èxit, conscient del prestigi que obté, s'enorgulleix de la feina ben feta: el 20 de juny de 1906 escriu al Dr. Martí Genís que «per fortuna la casa habitació per mi concebida y construida, soportà la fúria del terremoto sense que ni una esquerda si puga veurer...» i el 7 d'octubre de 1921 es queixa que el canonge Jaume Collell no li contesti les cartes, ja que «no podia creure qu'ell se cregues de tanta importància que les meves cartes no mereixen resposta, puig entre els meus corresponents si contaban reinants de nacions, membres de cases reals, lords d'Anglaterra, senadors dels Estats Units, ministres del govern espanyol, eminències científiques i literàries...». Demostrava amb aquesta arrogància un altre dels seus valors més destacables: la fidelitat als amics.

I arribats a l'alçada d'aquest discurs us preguntareu: Així doncs, per què va destacar i és reconegut Eusebi Molera? Quins mèrits va fer per esdevenir un personatge d'aquesta alçada? Doncs si encara dubtàveu de la magnitud de l'obra d'Eusebi Molera, heu de saber que a més d'esdevenir un dels propietaris més grans de Califòrnia gràcies a les seves núpcies amb Francesca G. Amèlia Cooper, descendent d'un dels pioners en la conquesta del Far West,²⁶ a més dels múltiples negocis i empreses industrials,²⁷ mineres, ramaderes i agrícoles²⁸ que havia organitzat i que operaven no solament a Califòrnia, sinó també a Mèxic o Sud-àfrica, Eusebi Molera ja es va destacar en la seva obra

24. La reconstrucció fou sorprenentment ràpida i de correcta factura, gràcies a la professionalitat dels que hi varen participar i a l'estímul del que ell anomena «l'esperit empenedor d'aquesta nació jove», amb el qual es supera qualsevol mena d'adversitat i contratemps.

25. Transcrit per H.H.B, mecanoscrit cedit per Joan Sunyol i Genís.

26. Joan Baptista Rogers Cooper hi va arribar amb el seu germanastre Thomas O. Larkin.

27. És soci de Claus Spreckels, conegut com el *Rei del Sucre*, a l'empresa del qual entraven diàriament 4.000 tones de remolatxa.

28. Precisament les famoses carxofes de Califòrnia es van cultivar a les seves propietats amb la llavor que li va enviar des de Vic el seu impertèrrit amic Dr. Martí Genís, segons carta del 27 de setembre de 1922. En les seves enormes possessions de Monterey s'hi produïa bestiar cavall i boví, remolatxa de sucre, verdures i llegums, entre d'altres productes agropecuaris.

acabat d'arribar a San Francisco. Jaume Collell ens ho diu a la *Il·lustració Catalana*, el 1905 (p.132): «Poc després de la seva arribada a San Francisco ingressà en el cos d'enginyers militars dels Estats Units, essent destinat al departament que tenia per tasca la millora dels rius i ports. Durant el temps que permanesqué en dit departament, va fer los mapes dels grans rius Sacramento, Columbia y Williamette y'l mapa hidrogràfic de la part de la badia de San Francisco, on existia una roca anomenada Blosson, roca que fou volada per un procediment nou allavors. [...] En 1873 passà al departament de fars de la costa del Pacífich,²⁹ costa que s'extén des d'Alaska fins a Mèxich. El mateix any es dividia aquesta inmensa llargada en dues, tocantli a ell la de la banda del Nort que comprèn les costes d'Oregon y Washington. [...] Estigué en lo departament de fars cinch anys, durant los qu'elegí llochs pera edificar fars, féu los projectes y dirigí les obres de les dues terceres parts dels que existeixen en aquelles costes, introduhinti millores que meresqueren la probació del sabi professor Henry, un dels fisichs més notables dels Estats Units.»

Després, amb el seu inseparable company Joan Cebrián, amb qui comparteix despatx, dissenyen i patenten tota mena d'artilugis, estris i procediments vinculats a la indústria extractiva, la il·luminació pública i privada, els béns de consum elèctrics semiduradors com una càmera fotogràfica de butxaca, bombes d'extracció d'aigua, motors accionats per fluids, sistemes de refrigeració; i fan la competència a Edison (1847 - 1931)³⁰ quan «dissenyen un aparell molt semblant al megàfon i un barògraf [...]. Aconseguen el seu celebrat sistema òptic de divisió de la llum (1879) a base de miralls que obtingué un ampli ressó a *Mining and Scientific Press*, *The Engineer of the Pacific*, *Fortschritt der brit* i *Fomento de la Producción Española*»³¹ i a la *Revista Europea*, avançant-se a la «bombeta» d'Edison per a la il·luminació pública i privada.³² I, encara que l'eufòria va durar poc perquè el perfeccionament de la làmpada d'incandescència el mateix any es mostraria com a millor convertidor d'energia, més segur, còmode i pràctic d'instal·lació i ús, apareixen titulars eufòrics a la premsa vantant el gran invent del tàndem Molera-Cebrián «¡Important decubriment!» «¡Divisió pràctica de la llum elèctrica!» «¡Edison eclipsat!» «El gran problema resolt per dos catalans», proclamava *La Llumanera*, periòdic català de Nova York, en la seva portada del setembre de 1879. La recerca de Molera i Cebrián es va orientar cap a la divisió pràctica de la llum creant un sistema d'il·luminació a partir d'una font única de producció de llum elèctric generat per la ja clàssica (1857) làmpada d'arc de Holmes, perfeccionada per Staite.³³

29. *U.S. Lighthouse Engineers*

30. Observeu que, curiosament, Edison i Molera van néixer el mateix any i van morir amb molts pocs mesos de diferència.

31. Miquel S. Ylla-Català i Genís, «Un Vigatà a Califòrnia...», p. 240.

32. L'any 1881 Edison presenta a la primera Exposició d'Electricitat de París, l'estudi d'una instal·lació completa d'il·luminació que utilitzava làmpades d'incandescència de carboni, i que sembla que fou adoptat ràpidament a diverses ciutats americanes i europees. Evidentment, Edison només fou un dels nombrosos científics i empresaris que van contribuir al perfeccionament de les làmpades d'incandescència de carboni, primer, i posteriorment d'osmi, tàntal, i finalment wolframi. Altrament, així és com avança la ciència. En un altre sentit cal tenir present que la difusió d'aquest invent va trigar una vintena d'anys a generalitzar-se. Fins a principis de segle no s'anirà substituint el llum de gas per l'elèctric.

33. Sorprenentment, Molera i Cebrián en el seu projecte no incorporen les innovacions presentades feia tres anys pel rus Paul Jablochhoff respecte de la nova disposició (en vertical i paral·lels) dels carbons.

Per això fou important, perquè va buscar solucions als reptes més peremptoris de la societat del seu temps: la segona revolució dels transports exigia més seguretat en la navegació de la costa del Pacífic, i ell col·labora en aquesta empresa quan cartografia costes i rius, quan construeix fars i quan estableix el servei de sirenes que han de defensar els vaixells de les boires, també tan freqüents en aquell indret. Cal tenir present que San Francisco va esdevenir en aquella època el port dels Estats Units que centralitzava el comerç amb el continent asiàtic i amb la resta de països americans de la costa del Pacífic, especialment des que l'any 1914 es va inaugurar el canal de Panamà, en la construcció del qual va participar Eusebi Molera.

D'altra banda, el desenvolupament econòmic de la costa occidental americana, gràcies a les seves potencialitats i expectatives, havia provocat, al llarg de la segona meitat del segle XIX i especialment d'ençà de la «febre d'or» californiana, un vast moviment migratori³⁴ que, afegit a les elevadíssimes taxes de fecunditat americanes,³⁵ i a l'orografia i el paisatge del territori,³⁶ van donar com a resultat la formació de nuclis de població arreu de la costa d'entre els quals va destacar ràpidament l'expansiva ciutat portuària de San Francisco.³⁷ I allí hi havia el nostre Eusebi Molera, exercint d'arquitecte i urbanista, com hem vist anteriorment.

Eusebi Molera va destacar com un privilegiat espectador de primera fila dels apassionants esdeveniments de l'època i com un actor que va viure des del centre de l'escenari els principals actes que conformen la història econòmica i social de la segona meitat del segle XIX i primer terç del XX. Aquesta història està marcada pel creixement irreversible d'un país nou no europeu, la integració econòmica de nous territoris a través de la formació dels imperis colonials, la consolidació del gran capitalisme (trusts, holdings, cartels, multinacionals), la segona revolució dels transports, la segona revolució industrial, la consolidació de nous sectors guia de la industrialització com la química pesada, l'electricitat, l'automoció i el petroli.

Molera va emigrar en el moment d'arrencada econòmica d'un país que, des de la dècada de 1860, creixia a un ritme galopant i que, a les portes de la Gran Guerra, es convertí en la primera potència mundial. La guerra Europea, lluny d'empobrir els Estats Units, encara els va enfortir més perquè va fer incrementar la demanda dels productes americans, que arribaven als països bel·ligerants i als mercats internacionals. A més, va triar, després de l'infortuni primer de Nova York, instal·lar-se en una de les zones de màxima atracció demogràfica (actualment és l'Estat més poblat dels Estats Units), i més dinàmiques econòmicament i cultural (penseu per un moment en el Silicon Walley i en la Universitat de Berkeley). És l'Estat de Califòrnia,³⁸ territori on un centenar d'anys abans, els franciscans Fra Ginebró Serra, el Pare Crespi i altres havien fundat una quarantena de

34. Entre 1840 i 1915 emigren 25 milions de persones cap als Estats Units d'Amèrica del Nord.

35. Taxes de natalitat superiors al 40 per mil.

36. Paisatge trencat format per múltiples turons, es beneficia de la seva situació a la desembocadura de l'únic pas a través de les *Coast Ranges*, entre el Pacífic i la Gran Vall.

37. Tingueu present que al segle XIX Seattle i Los Angeles, per exemple, eren uns petits pobles quan San Francisco s'erigia com a capital de la costa del Pacífic.

38. Annexionat pel Tractat de Guadalupe de 2 de febrer de 1848 i integrat dos anys més tard a la Unió.

missions arreu de la costa (1.500 km), origen de les actuals ciutats de San Diego (1769), Monterrey (1770), San Francisco (1777) i Los Angeles (1781). Vet aquí que Eusebi Molera, arribava a San Francisco (l'antiga missió de Yerba Buena) just cent anys després que Gaspar de Portolà descobrís la famosa badia (1769). En honor als mèrits realitzats, i entroncant amb els primers expedicionaris catalans del segle XVIII, Miquel Bosch i Jover l'anomenava «El colonizador rezagado».³⁹

Des de la seva arribada, el nom d'Eusebi Molera està associat a la ciutat de San Francisco i a l'Alta Califòrnia. Actualment el seu nom llueix a Monterrey amb esplendor on una part de les seves possessions familiars s'ha convertit en un dels parcs més grans de Califòrnia (*Molera State Park*), i la casa s'ha reconvertit en un museu (*Cooper-Molera Adobe Museum*).

L'elecció del nom d'Eusebi Molera i Bros per a designar una de les institucions que conformen els Estudis Universitaris de Vic no podia ser més escaient, ja que d'aquesta forma contribuïm a honorar una personalitat de gran magnitud i a restituir el reconeixement públic que es mereix i que no ha tingut encara. Eusebi Molera representa i exemplifica l'esperit inquiet del grup de l'Esbart de Vic, format per homes que conreaven diferents esferes del coneixement, des de l'enginyeria fins a la poesia i la literatura passant pel dret, l'arqueologia o la medicina, que viatjaven i coneixien el que passava al món, que devoraven els llibres, que dialogaven i confrontaven els seus coneixements, i per sobre de tot, estimaven Catalunya. L'aportació d'Eusebi Molera al grup de l'Esbart de Vic consisteix en l'eficiència a l'hora de rendibilitzar la ciència, el seu pragmatisme en els negocis, la seva visió d'un món més obert, interdepenent i integrat, la seva sintonia amb altres cultures. Tot plegat sense oblidar el seu profund i manifest amor a la terra. Qualitats que van ser reconegudes i honorades pels seus coetanis californians ja fa més de seixanta anys i que avui també volem reivindicar aquí en aquest acte d'inauguració del curs 1996-97.

Esperem que la conjugació dels factors i dels valors que en el seu moment van fer d'Eusebi Molera i Bros un home amb projecció internacional es reuneixin en el futur de la nostra Universitat. Moltes gràcies.

39. Miquel Bosch Jover: «El colonizador rezagado (1769-1870). Molera, Vich y San Francisco de California», *Revista Ilustrada Jorba*, n. 289, (octubre 1933), p.435-436.

BIBLIOGRAFIA

- ALBAREDA, J. et al. *Història d'Osona*. Vic: Eumo Editorial, 1984.
- ADAMS, W. P. *Los Estados Unidos de América*. 13a ed. Madrid: Siglo XXI, 1987.
- BOSCH i JOVER, M. «El colonizador rezagado (1769-1870). Molera, Vich y San Francisco de California», *Revista Ilustrada Jorba*, n.289 (octubre 1933), p.435-436.
- BUSQUETS i PONSET, A. «Follet. Eusebio J. Molera», *Revista Ilustrada Jorba*, n. 289 (octubre 1933), p. 433-434.
- J.C. (Jaume Collell). «Català il·lustre», *La Il·lustració Catalana*, 1905, p.132.
- DERRY, T. K.; TREVOR, I. W. *Historia de la tecnología*. 11a edició. Madrid: Siglo XXI, 1990.
- Diccionari dels catalans d'Amèrica*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1993.
- FONT, M. «Un català de Vich, triomfador a Califòrnia», *L'Abella d'Or a Vic*, 1929.
- JUNYENT, E. *La ciutat de Vic i la seva història*. Barcelona: Curial, 1980.
- RAMISA, M. *Els orígens del catalanisme conservador i «La veu del Montserrat» (1878-1900)*. Vic: Eumo Editorial, 1985.
- ROSÉS, C. *Petita història d'Eusebi Molera i Bros*. Barcelona: Mediterrània, 1995.
- SALARICH i TORRENTS, M. *Història del Círcol Literari de Vich*. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs, 1962.
- SALARICH i TORRENTS, M.; YLLA-CATALÀ i GENÍS, M. *Vigatans Il·lustres*. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs, 1983.
- YLLA-CATALÀ i GENÍS, M. «Un vigatà a Califòrnia. Aproximació a la figura d'Eusebi Molera i Bros (1847-1932)», *Ausa*, XV, n.130 (1993), p.237-246.

FONTS

Epistolari d'Eusebi Molera al Dr. Martí Genís, 1902-1931. Biblioteca de Joan Sunyol i Genís.

Diversos articles a les següents publicacions periòdiques:

Unitated States Patent Office, 1878-1879.

The Engineer of the Pacific, 1879.

Fomento de la Producción Española, 1879.

Mining and Scientific Press, 1879.

La Llumanera de Nova York, 1879-1880.

Revista Europea, 1879.

La Veu del Montserrat, 1879-1900.

The Morning Call, 1883-1884.

Publications of the Astronomical Society of the Pacific, 1906.

Gazeta Montanyesa, 1908-1914.

Gazeta de Vich, 1914-1933.

The Wasp-News Letter, 1931.